

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра економічної теорії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор Мостов'як І.І.

_____

“ _____ ” _____ 2015 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТЕКОНОМІЯ

(назва навчальної дисципліни)

напряму підготовки 6.030505 управління персоналом та економіка праці

6.030504 економіка підприємства

6.030507 маркетинг

6.030508 фінанси і кредит

6.030509 облік і аудит

(шифр і назва напряму підготовки)

Факультет економіки і підприємництва

Умань – 2015 рік

Робоча програма з дисципліни „Політекономія”
для студентів за напрямом підготовки:
6.030504 економіка підприємства,
6.030507 маркетинг,
6.030508 фінанси і кредит,
6.030509 облік і аудит,
6.030505 управління персоналом та економіка праці
„28” серпня , 2015 року – 26 с.

Розробники: к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Бурляй А.П.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економічної теорії

Протокол від. „28” серпня 2015 року № 1

Завідувач кафедри економічної теорії

_____ (Костюк В.С.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ _____ ” _____ 20__ року

Схвалено методичною комісією факультету економіки і підприємництва
за напрямом підготовки: 6.030504 економіка підприємства,
6.030507 маркетинг, 6.030508 фінанси і кредит, 6.030509 облік і аудит,
6.030505 управління персоналом та економіка праці
(шифр, назва)

Протокол від. “01” вересня 2015 року № 1

“ _____ ” _____ 20__ року   Голова _____ (Бечко П.К.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>0305 Економіка та підприємництво</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>6.030504 економіка підприємства,</u> <u>6.030507 маркетинг,</u> <u>6.030508 фінанси і кредит,</u> <u>6.030509 облік і аудит</u> <u>6.030505 управління персоналом та економіка праці</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): _____	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 15		1-й	
		Семестр	
Загальна кількість годин –120		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		30 год.	
		Семінарські	
		30 год.	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю: екзамен	

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Вивчення економіки на першому курсі починається у першому семестрі з опанування теоретичних основ економіки – політичної економії. Політекономія сприяє формуванню економічного складу мислення, є основою, базою для опанування іншими економічними дисциплінами.

Метою викладання навчальної дисципліни "Політекономія" є формування логіки сучасного економічного мислення і економічної культури, адекватних умовам ринкових відносин, опанування студентами базових методів аналізу економічних процесів, вмінь приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, які пов'язані з їх майбутньою професійною діяльністю.

Завданнями навчальної дисципліни є: поглиблення знань з політичної економії як науки; аналіз закономірностей сучасного розвитку ринкової економіки, в тому числі на прикладі України та інших країн світу; пізнання закономірностей сучасного розвитку світового господарства та місця в ньому України.

Об'єкт навчальної дисципліни – дослідження проблем сучасного розвитку економічних систем. **Предмет** – економічні закони, категорії, поняття, виробничі відносини на сучасному етапі розвитку економічних систем.

Навчальна дисципліна "Політекономія" розрахована на комплексне вивчення теоретичного матеріалу навчальної дисципліни на лекціях, відпрацьовування теоретичних питань на семінарських заняттях, а також самостійне вивчення матеріалу. Для успішного вивчення матеріалу студенту необхідно користуватися підручниками, текстами лекцій, вправами з навчальної дисципліни, підготовленими кафедрою політичної економії.

Логіка і структура навчальної дисципліни та передбачені цією програмою методи її вивчення дають можливість студентам засвоїти необхідний обсяг науково-теоретичних знань, що обумовить можливість цілісного сприйняття процесу функціонування сучасної економіки на національному і загальносвітовому рівнях.

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена відповідно до вимог галузевого стандарту вищої освіти МОН України на базі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, розробленої Науково-методичною комісією з економіки і підприємництва Міністерства освіти і науки .

У результаті вивчення навчальної дисципліни "Політекономія" студент повинен *володіти такими емпіричними та теоретичними знаннями:*

- основних категорій й понять дисципліни;
- методологічних основ розвитку економічних систем;
- трансформації відносин власності;
- закономірностей сучасного розвитку товарно-грошових відносин;
- особливостей функціонування галузевих капіталів;
- методів та інструментів державного регулювання економіки;
- основних особливостей міжнародних економічних відносин.

У процесі вивчення навчальної дисципліни в студентів повинні *сформуватися такі компетентності:*

- здібність використовувати знання у проблемних ситуаціях, у формуванні визначень;
- робити наукові узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві трансформаційним процесам у національній економіці;
- оцінювати прибутковість промисловість, торгових та аграрних підприємств;
- здатність аналізувати соціально-економічні наслідки урядових рішень, що впроваджуються в життя.

У процесі навчання студенти набувають необхідних знань під час лекційних занять і виконуючи практичні завдання. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Велике значення в процесі вивчення знань має самостійна робота студентів.

Курс "Політекономія" студенти вивчають в наступному порядку:

- прослуховування лекцій;

- самостійна робота по вивченню предмета в робочих зошитах з політекономії та підготовка до семінарських занять;
- семінарські заняття;
- написання рефератів з обраної теми з доповіддю в групі;
- здача іспиту з курсу.

Загальний обсяг годин з дисципліни – 120 год.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

Зародження і розвиток політичної економії. Основні напрямки, школи і течії в політичній економії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет політичної економії. Тлумачення предмета політичної економії різними школами. Економічна теорія і політична економія: проблеми взаємозв'язку.

Закони, принципи і категорії політичної економії. Система економічних законів. Нормативна і позитивна політична економія.

Методи економічних досліджень. Загальні методи наукового пізнання та їх використання.

Функції політичної економії. Політична економія і обґрунтування економічної політики. Місце політичної економії в системі економічних наук.

ТЕМА 2. ЕКОНОМІЧНІ ПОТРЕБИ ТА ІНТЕРЕСИ

Виробничі можливості суспільства і потреби. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства.

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Економічний закон зростання потреб. Формування потреб.

Корисність продукту. Об'єктивна і суб'єктивна корисність продукту. Гранична корисність продукту.

Економічний інтерес, його об'єкт, функція. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Єдність і суперечності в системі інтересів.

Виробництво та проблеми задоволення зростаючих потреб суспільства.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА ТА ЗАКОНИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Економічна система та її матеріальна основа. Суспільний поділ праці. Структура продуктивних сил.

Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи.

Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Об'єктивні основи розвитку людської цивілізації. Етапи розвитку та гуманістична спрямованість цивілізаційного процесу.

Типи та моделі економічних систем.

Власність як економічна категорія. Структура власності та її історичні типи, види і форми. Суб'єкти власності.

Об'єкти власності. Власність на робочу силу та підприємницький талант. Інтелектуальна власність. Власність на інформацію. Відносини власності на засоби виробництва і природні ресурси. Право власності.

Власність на засоби виробництва та способи з'єднання факторів виробництва.

Тенденції в розвитку відносин власності в Україні та у світі.

ТЕМА 4. ТОВАРНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА.

Натуральна (традиційна) форма організації виробництва. Суть і риси натурального господарства та його історичні межі.

Товарна форма організації суспільного виробництва. Причини виникнення товарного виробництва, його суть, ознаки і роль у розвитку суспільства. Суб'єкти і об'єкти товарних відносин. Товарна форма продукту.

Товар та його властивості. Суперечності товару. Альтернативні теорії вартості.

Проста і розвинена форми товарного виробництва. Спільні риси та відмінності.

Функціонування товарного господарства та його закони.

ТЕМА 5. ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ І ГРОШОВОГО ОБІГУ

Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть грошей. Функції грошей. Альтернативні теорії грошей.

Грошовий обіг та його закони. Визначення грошової маси, необхідної для обслуговування товарного обігу. Сталість грошового обігу. Грошові реформи, гроші, ціна та інфляція.

Еволюція грошей. Сучасна грошова система.

ТЕМА 6. КАПІТАЛ: ПРОЦЕС ВИРОБНИЦТВА І НАГРОМАДЖЕННЯ.

Первісне нагромадження капіталу. Особливості нагромадження капіталу в Україні. Перетворення грошей у капітал. Загальна формула руху капіталу. Капітал як економічна категорія. Альтернативні теорії капіталу.

Капітал підприємства. Масштаби підприємства. Концентрація та централізація капіталу. Кругооборот капіталу і його стадії. Функціональні форми капіталу. Оборот капіталу підприємства. Основний та оборотний капітал. Зношення основного капіталу. Амортизація.

Капітал і витрати виробництва. Концепції витрат виробництва та особливості їх динаміки.

Суть і види витрат виробництва.

МОДУЛЬ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ТЕМА 7. РИНОК, ЙОГО СУТЬ І ФУНКЦІЇ. МОДЕЛІ РИНКУ. КОНКУРЕНЦІЯ І МОНОПОЛІЯ.

Інституціональні основи ринкової економіки. Ринкові відносини, їх суб'єкти і об'єкти. Визначення ринку: альтернативні теорії.

Попит і пропозиція. Ринкова рівновага. Ринкова ціна: механізм формування і функції. Функції ринку. Умови формування і розвитку ринку. Особливості ринкових відносин в Україні.

Принципи класифікації ринків. Ринок предметів споживання. Ринок засобів виробництва. Загальні проблеми формування цін на ресурси. Ринок капіталу та його складові. Ринок праці та розподіл трудових ресурсів. Ринок нерухомості та його особливості. Проблеми формування ринків праці, землі та капіталів в Україні. Легальний і нелегальний ринки.

Банки, їх роль та функції. Центральні і комерційні банки. Інші фінансово-кредитні установи. Товарні біржі. Фондова біржа. Цінні папери.

Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів.

ТЕМА 8. КОНКУРЕНЦІЯ ТА МОНОПОЛІЯ.

Конкуренція, її суть, функції та форми. Роль конкуренції. Види ринків, залежно від рівня конкуренції на них. Ринок монополістичної конкуренції. Ринок досконалої конкуренції. Олігополія та монополія.

Монополії: суть та форми. Природна та економічна монополія: суть та характеристики. Види монополістичних об'єднань: трести, холдинги, картелі, концерни.

Закони конкуренції та антимонопольне законодавство.

ТЕМА 9. СУБ'ЄКТИ РИНКУ

Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин. Сектор домогосподарств. Двоїста роль домогосподарств в економіці. Домогосподарства як постачальники ресурсів.

Доходи домогосподарства. Витрати домогосподарства. Розподіл доходів на особисте споживання, податки і заощадження.

Витрати на споживання. Місце домогосподарства в кругообігу продуктів.

Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Сектор ділових підприємств. Форми і види підприємств.

Суть підприємництва і умови його існування. Види та функції підприємництва. Валовий дохід, його суть та структура. Підприємницький дохід. Загальні економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні.

Значення прибутку в розвитку підприємництва. Роль підприємства і підприємництва в ринковій економіці.

ТЕМА 10. ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Суть та особливості аграрних відносин. Власність на землю. Земельна рента та її форми.

Форми господарювання в сільському господарстві. Приватна, колективна та державна власність: їхня роль в аграрному виробництві.

Ціна на сільськогосподарську продукцію. Державна підтримка сільського господарства.

ТЕМА 11. СУСПІЛЬНЕ ВІДТВОРЕННЯ. СУСПІЛЬНИЙ ПРОДУКТ І ЙОГО ОСНОВНІ ФОРМИ

Суспільний продукт і його форми. Методи обчислення суспільного продукту. Методологічні аспекти системи національних рахунків.

Продуктивність суспільної праці та її роль у відтворювальному процесі.

Суть і види економічного відтворення: просте і розширене. Кругообіг доходу, ресурсів і продукту у процесі відтворення. Відтворення всіх елементів економічної системи,

Тіньовий сектор в економічному відтворенні. Масштаби і особливості тіньової економіки в Україні.

Розподільчі відносини та їх місце у відтворювальному процесі. Суть розподілу національного доходу. Об'єктивні основи формування доходів населення.

Диференціація доходів населення. Проблеми багатих і бідних. Межа бідності: абсолютна і відносна. Проблеми бідних і багатих в Україні.

ТЕМА 12. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК. ЗАЙНЯТІСТЬ, ВІДТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВОЮ.

Економічне зростання та економічний розвиток. Типи економічного зростання. Нагромадження. Норми нагромадження. Заощадження та Інвестиції. Роль інвестицій в економічному зростанні.

Матеріальні фактори економічного зростання. Науково-технічна революція та її роль в економічному зростанні. Теорії і моделі економічного зростання.

Економічне зростання і економічні цикли. Економічні кризи та їх причини. Теорії циклів: дискусійні проблеми.

Продуктивність праці та економічне зростання. Фактори підвищення продуктивності праці.

Особливості розвитку економіки в Україні. Відтворення й зайнятість трудових ресурсів.

Безробіття: сутність і причини. Типи, форми і рівень безробіття. Рівень природного безробіття. Структурне та фрикційне безробіття. Закон Оукена. Соціальні та економічні наслідки безробіття для економіки країни.

Соціальний захист безробітних в Україні. Державне регулювання ринкової економіки

ТЕМА 13. ДЕРЖАВА ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ.

Держава як суб'єкт економічних відносин. Державний сектор в економіці. Держава як товаровиробник. Підприємництво в державному секторі. Суспільні блага і послуги.

Економічні функції держави. Захист конкуренції та антимонопольна політика. Перерозподіл ресурсів. Забезпечення правової бази. Розподіл ресурсів і суспільні блага. Роль держави в кругообігу продукту, ресурсів і доходу.

Методи державного регулювання змішаної економіки. Розподіл державного національного доходу і ресурсів. Межі державного втручання в регулювання економічного відтворення.

Роль держави в регулюванні цін. Регулювання заробітної плати державою. Профспілки і ринок праці. Колективні договори між підприємцями і трудовими колективами.

ТЕМА 14. ОСНОВНІ РИСИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА. ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Світове господарство: його суть та структура. Розвинуті країни ринкової економіки. Країни, що розвиваються. Країни з перехідною економікою.

Міжнародний поділ праці і спеціалізація. Міжнародні економічні відносини.

Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил. Транснаціональні корпорації та їх роль.

Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу. Європейське економічне співтовариство і його місце в світовій економіці.

Світогосподарські зв'язки та їх форми

ТЕМА 15. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Причини виникнення та суть глобальних проблем. Економічне зростання та глобальні проблеми. Основні глобальні проблеми сучасності Класифікація глобальних проблем.

Роззброєння та його роль у вирішенні глобальних проблем. Екологічна криза та форми її прояву. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Проблеми економічної відсталості окремих країн.

Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

4. Структура навчальної дисципліни

Номера тем	Блоки змістовних модулів (розділи), теми (змістові модулі)	Всього:	Кількість годин		
			лекції	семінари	СРС
Модуль 1. Загальні засади економічного розвитку					
1	Предмет і метод політичної економії	2	2	2	4
2	Економічні потреби та інтереси	2	2	2	4
3	Економічна система суспільства та закони її розвитку	2	2	2	4
4	Товарна форма організації суспільного виробництва.	2	2	2	4
5	Теорія грошей і грошового обігу	2	2	2	4
6	Капітал: процес виробництва і нагромадження	2	2	2	4
Всього		48	12	12	24
Форма модульного контролю – тестування та завдання					
Модуль 2. Теоретичні аспекти ринкової економіки					
7	Ринок, його суть і функції. Моделі ринку.	2	2	2	4
8	Конкуренція та монополія	2	2	2	4
9	Суб'єкти ринку	2	2	2	4
10	Підприємництво в аграрній сфері	2	2	2	4
11	Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми	2	2	2	4
12	Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.	2	2	2	4
13	Держава та її економічні функції.	2	2	2	4
14	Основні риси та тенденції розвитку світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин	2	2	2	4
15	Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України	2	2	2	4
Всього		72	18	18	36
Форма модульного контролю – тестування та завдання					
Разом по дисципліні:		120	30	30	60
Форма підсумкового контролю - іспит					

5. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Загальні засади економічного розвитку		
1.	Предмет і метод політичної економії	2
2.	Економічні потреби та інтереси	2
3.	Економічна система суспільства та закони її розвитку	2
4.	Товарна форма організації суспільного виробництва.	2
5.	Теорія грошей і грошового обігу	2
6.	Капітал: процес виробництва і нагромадження	2
Модуль 2. Теоретичні аспекти ринкової економіки		
7.	Ринок, його суть і функції. Моделі ринку.	2
8.	Конкуренція та монополія	2
9.	Суб'єкти ринку	2
10.	Підприємництво в аграрній сфері	2
11.	Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми	2
12.	Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.	2
13.	Держава та її економічні функції.	2
14.	Основні риси та тенденції розвитку світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин	2
15.	Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України	2
Всього годин		30

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. Предмет і метод політичної економії (2 год.).

План

1. Становлення й основні етапи розвитку політичної економії як науки.
2. Предмет і об'єкт політекономії та еволюція його визначення різними школами.
3. Методи пізнання економічних процесів і явищ та їхня класифікація.
4. Економічні категорії, закони та принципи. Пізнання і використання економічних законів.
5. Функції політичної економії.
6. Політекономія як теоретико-методологічна база інших економічних наук.

ТЕМА 2. ЕКОНОМІЧНІ ПОТРЕБИ І ВИРОБНИЧІ МОЖЛИВОСТІ СУСПІЛЬСТВА. ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ (2 год.).

План

1. Економічні потреби суспільства, їхня суть та структура.
2. Економічний закон зростання потреб.
3. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.
4. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА ТА ЗАКОНИ ЇЇ РОЗВИТКУ (2 год.)

План

1. Економічна система, її сутність, цілі й основні структурні елементи.
2. Структура продуктивних сил
3. Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи.
4. Типи і еволюція економічних систем.
5. Формацийний та цивілізаційний підходи до періодизації суспільного розвитку.
6. Власність як економічна категорія. Структура власності та її історичні типи, види і форми.
7. Суб'єкти власності. Об'єкти власності.
8. Право власності.
9. Тенденції в розвитку відносин власності в Україні

ТЕМА 4. ТОВАРНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА. (2 год.)

План

1. Натуральна (традиційна) форма організації виробництва.
2. Товарна форма організації суспільного виробництва.
3. Товар та його властивості.
4. Функціонування товарного господарства та його закони.

ТЕМА 5. ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ І ГРОШОВОГО ОБІГУ (2 год.)

План

1. Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть грошей. Альтернативні теорії грошей.
2. Функції грошей. Еволюція грошей.
3. Грошовий обіг та його закони.
4. Сучасна грошова система.
5. Валютні курси. Конвертованість грошей.
6. Інфляція

ТЕМА 6. КАПІТАЛ: ПРОЦЕС ВИРОБНИЦТВА І НАГРОМАДЖЕННЯ. (2 год.)

План

1. Капітал як економічна категорія. Альтернативні теорії капіталу .
2. Загальна формула руху капіталу.
3. Капітал підприємства. Масштаби підприємства. Концентрація та централізація капіталу.
4. Кругооборот капіталу і його стадії. Функціональні форми капіталу.
5. Оборот капіталу підприємства. Основний та оборотний капітал. Зношення основного капіталу. Амортизація.
6. Капітал і праця. Трудові відносини; сутність і структура.
7. Витрати виробництва, їх сутність і види:
  - А) сутність витрат виробництва;
  - Б) витрати суспільства і витрати підприємства;
  - В) економічні витрати і бухгалтерські витрати. Собівартість.

ТЕМА 7. РИНОК, ЙОГО СУТЬ І ФУНКЦІЇ. МОДЕЛІ РИНКУ (2 год.)

План

1. Ринок як результат еволюції товарного виробництва:
  - а) поняття ринку, умови виникнення та його характерні риси;
  - б) функції ринку
  - в) структура та види ринків.
2. Ринковий механізм та його основні елементи:
  - а) попит і пропозиція;
  - б) ринкова ціна;

- в) конкуренція, її суть, види і функції в ринковій економіці;
- 3. Моделі ринкової економіки.

ТЕМА 8. КОНКУРЕНЦІЯ ТА МОНОПОЛІЯ (2 ГОД.)

- 1. Сутність, функції та види конкуренції у ринковій економіці.
- 2. Монополія та її форми.
- 3. Антимонопольна політика держави та антимонопольне законодавство: сутність та цілі.
- 4. Поняття, основні елементи та функції ринкової інфраструктури.
- 5. Банки та їх діяльність:
  - а) сутність банківської діяльності;
  - б) види банків, їх функції та операції;
  - в) формування банківської системи України.

ТЕМА 9. СУБ'ЄКТИ РИНКУ (2 ГОД.)

План

- 1. Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин.
- 2. Домогосподарства як постачальники ресурсів.
- 3. Доходи домогосподарства.
- 4. Витрати домогосподарства. Розподіл доходів на особисте споживання, податки і заощадження.
- 5. Витрати на споживання. Місце домогосподарства в кругообігу продуктів.
- 6. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки.
- 7. Форми і види підприємств.
- 8. Суть підприємництва і умови його існування.
- 9. Види та функції підприємництва.
- 10. Загальні економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні.
- 11. Значення прибутку в розвитку підприємництва. Роль підприємства і підприємництва в ринковій економіці.

ТЕМА 10. ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ (2 год.).

План

- 1. Суть та особливості аграрних відносин.
- 2. Власність на землю.
- 3. Земельна рента та її форми. Ціна землі.
- 4. Форми господарювання в сільському господарстві.
- 5. Ціна на сільськогосподарську продукцію.
- 6. Державна підтримка сільського господарства.

ТЕМА 11. СУСПІЛЬНЕ ВІДТВОРЕННЯ. СУСПІЛЬНИЙ

ПРОДУКТ І ЙОГО ОСНОВНІ ФОРМИ (2 год.)

План

1. Сутність і багатогранність процесу суспільного відтворення. Відтворення національного продукту і національного багатства
2. Національний дохід: сутність, розподіл і перерозподіл
3. Суспільний продукт і його форми. Методи обчислення суспільного продукту.
4. Суть і види економічного відтворення: просте і розширене.
5. Тіньовий сектор в економічному відтворенні. Масштаби і особливості тіньової економіки в Україні.
6. Диференціація доходів населення. Проблеми багатих і бідних. Межа бідності: абсолютна і відносна.

ТЕМА 12. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК. ЗАЙНЯТІСТЬ, ВІДТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВОЮ (2 год.)

План

1. Економічне зростання та економічний розвиток. Типи економічного зростання.
2. Нагромадження. Заощадження та інвестиції.
3. Матеріальні фактори економічного зростання. Теорії і моделі економічного зростання.
4. Економічне зростання і економічні цикли. Економічні кризи та їх причини.
5. Продуктивність праці та економічне зростання. Фактори підвищення продуктивності праці.
6. Особливості розвитку економіки в Україні. Відтворення й зайнятість трудових ресурсів.
7. Безробіття: сутність і причини. Типи, форми і рівень безробіття. Рівень природного безробіття.
8. Соціальний захист безробітних в Україні. Державне регулювання ринкової економіки

ТЕМА 13. ДЕРЖАВА ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ (2 год.)

План

1. Держава як суб'єкт економічних відносин. Держава як товаровиробник.
2. Економічні функції держави:
  - захист конкуренції та антимонопольна політика.
  - перерозподіл ресурсів.
  - забезпечення правової бази.

3. Методи державного регулювання змішаної економіки.
4. Роль держави в регулюванні цін. Регулювання заробітної плати державою.

ТЕМА 14. ОСНОВНІ РИСИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА. ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН (2 год.)

План

1. Світове господарство: суть, етапи і закономірності розвитку
2. Основні форми міжнародних економічних відносин та види інтеграційних формувань
3. Проблеми інтеграції економіки України в світове господарство
4. Інтеграційні зв'язки і механізм міжнародного співробітництва України

ТЕМА 15. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ (2 год.)

План

1. Природа, причини і наслідки утворення глобальних економічних проблем:
  - глобалізація економічної діяльності людства наприкінці ХХ ст., її причини, рушійні сили, наслідки;
  - глобальні проблеми і глобалізація економіки — підґрунтя змін у взаємозалежності між теорією і практикою, змін сталих уявлень і теорій.
2. Глобальні проблеми, їх сутність, види, сфери дії, динаміка, характер формування і тенденції розвитку:
  - глобальні проблеми як теоретичне поняття; особливості формування і пізнання;
  - види, класифікація глобальних проблем, глобальних економічних проблем, сфери дії;
  - характер і тенденції розвитку глобальних проблем, глобальних економічних проблем.
3. Глобальні проблеми і зміни філософії економічного мислення суб'єктів економічної діяльності:
  - теоретико-методологічні принципи усвідомлення, дослідження та забезпечення безпеки вирішення глобальних проблем і запобігання їм на національному і міжнародному рівнях;
  - роль економічної і загальної культури, економічної науки у вирішенні глобальних проблем та запобіганні ним.

6. Самостійна робота

У відповідності до плану значна частина навчального часу відводиться на самостійну роботу студентів, яка контролюється як у аудиторний так і позааудиторний час. Самостійна робота студентів виконується в Робочому зошиті з «Політекономії», в якому відповідно до тем вказано завдання для самостійної роботи.

7. Індивідуальні завдання

7.1. Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає обов'язкове написання наукового реферату на одну із тем:

1. Розвиток економічної думки в Україні.
2. Економічна теорія і політична економія: проблеми взаємозв'язку.
3. Політична економія і обґрунтування економічної політики.
4. Загальні властивості та відмінності економічних законів і законів природи.
5. Покажіть особливості курсів “Економікс” та “Політична економія”.
6. Виробництво та проблеми задоволення зростаючих потреб суспільства.
7. Стадії суспільного виробництва
8. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку.
9. Корисність продукту. Об'єктивна і суб'єктивна корисність продукту.
10. Гранична корисність продукту.
11. Виробництво та проблеми задоволення зростаючих потреб суспільства.
12. Виробнича функція та її складові.
13. Еволюція форм власності.
14. Власність на засоби виробництва та способи з'єднання факторів виробництва.
15. Проста і розвинена форми товарного виробництва. Спільні риси та відмінності.
16. Суперечності товару. Вартість і його ціна: альтернативні теорії.
17. Двоїтий характер праці.
18. Золотий стандарт.
19. Кредитні гроші.
20. Паперові гроші.
21. Основний капітал (фонди), його фізичний та моральний знос.
22. Оборотні засоби, їх структура та шляхи прискорення обороту.
23. Концепції витрат.
24. Необхідність та методи регулювання ринку.
25. Сукупність, умови, принципи функціонування соціального ринкового господарства та його структура.

26. Особливості переходу до ринку в Україні.
27. Біржі та їх місце в ринковій економіці.
28. Товарна біржа. Закон України “Про товарну біржу”.
29. Фондова біржа. Закон України “Про цінні папери та фондову біржу”.
30. Валютна біржа. Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ) та її функції.
31. Біржа праці та її функції; служба зайнятості в Україні. Закон України “Про зайнятість населення”.
32. Джерела доходів домогосподарств.
33. Місце домогосподарства в кругообігу продуктів, ресурсів і доходу.
34. Загальні економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні.
35. Малий бізнес та його роль в економіці.
36. Банкрутство підприємства та його причини.
37. Транснаціональні корпорації.
38. Агропромисловий комплекс та його структура.
39. Особливості концентрації і централізації виробництва і капіталу в сільському господарстві.
40. Необхідність і сутність цінового паритету.
41. Характер аграрних перетворень у постсоціалістичній Україні.
42. Напрями розвитку орендних відносин в Україні.
43. Стратегія використання земельних угідь України.
44. Роль особистих селянських господарств в аграрній економіці України.
45. Методи обчислення суспільного продукту. Методологічні аспекти системи національних рахунків.
46. Тіньовий сектор в економічному відтворенні.
47. Особливості відтворення в аграрній сфері економіки.
48. Державне регулювання зайнятості та його методи.
49. Роль держави у відтворенні робочої сили.
50. Закон зростання кваліфікації та професійної підготовки робочої сили.
51. Структурне та фрикційне безробіття. Закон Оукена.
52. Соціальні та економічні наслідки безробіття для економіки країни.
53. Підприємництво в державному секторі.
54. Суспільні блага і послуги.
55. Роль держави в кругообігу продукту, ресурсів і доходу.
56. Розподіл державного національного доходу і ресурсів.
57. Економічні системи та моделі.
58. Функції держави у перехідній економічній системі.
59. Розвинуті країни ринкової економіки. Країни, що розвиваються. Країни з перехідною економікою.
60. Головні інтеграційні угруповання світу. Міжнародна міграція робочої сили. Інші форми міжнародних економічних відносин.

7.2. Перелік екзаменаційних питань:

1. Становлення й основні етапи розвитку економічної теорії як науки.
2. Предмет економічної теорії та еволюція його визначення різними школами.
3. Методи пізнання економічних процесів і явищ та їхня класифікація.
4. Економічні категорії, закони та принципи
5. Функції економічної теорії.
6. Економічна теорія як теоретико-методологічна база інших економічних наук
7. Розвиток економічної думки в Україні.
8. Сутність і структура суспільного виробництва. Основні фактори суспільного виробництва та їхній взаємозв'язок
9. Виробнича функція.
10. Суспільний продукт і його форми
11. Економічні потреби суспільства, їхня суть та структура
12. Економічний закон зростання потреб.
13. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.
14. Економічна система, її сутність, цілі й основні структурні елементи.
15. Структура продуктивних сил суспільства
16. Економічні відносини
17. Господарський механізм
18. Типи і еволюція економічних систем
19. Формаційний та цивілізаційний підходи до періодизації суспільного розвитку
20. Власність як економічна категорія. Структура власності та її історичні типи, види і форми.
21. Суб'єкти власності. Об'єкти власності.
22. Право власності
23. Тенденції в розвитку відносин власності в Україні
24. Натуральна (традиційна) форма організації виробництва. Суть і риси натурального господарства та його історичні межі.
25. Товарна форма організації суспільного виробництва. Причини виникнення товарного виробництва, його суть, ознаки і роль у розвитку суспільства.
26. Товар та його властивості. Суперечності товару
27. Функціонування товарного господарства та його закони.
28. Форми вираження вартості товару
29. Грошовий обіг та його закони
30. Сучасна грошова система.
31. Валютні курси. Конвертованість грошей
32. Інфляція: основні типи, причини виникнення та шляхи подолання
33. Причини виникнення інфляції в Україні та її сучасний рівень
34. Ринкові відносини, їх суб'єкти і об'єкти. Визначення ринку.

35. Попит і пропозиція. Ринкова рівновага. Ринкова ціна: механізм формування і функції.
36. Функції ринку.
37. Умови формування і розвитку ринку. Особливості ринкових відносин в Україні.
38. Конкуренція та її суть. Функції та форми конкуренції
39. Конкуренція і монополія. Антимонопольне законодавство і практика.
40. Принципи класифікації ринків
41. Поняття та основні риси інфраструктури ринку.
42. Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів.
43. Види бірж та їх функції, види біржових посередників та угод.
44. Фондова біржа та види цінних паперів.
45. Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин: класифікація та функції.
46. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Сектор ділових підприємств. Форми і види підприємств.
47. Суть підприємництва і умови його існування. Види та функції підприємництва.
48. Загальні економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні.
49. Управління сучасним підприємством
50. Маркетинг у підприємницькій діяльності
51. Проблема банкрутства підприємств
52. Аграрні відносини, їхній зміст і особливості
53. Особливості обороту капіталу в аграрній сфері .
54. Орендна плата, ціна землі.
55. Земельна рента: суть, причини виникнення та види
56. Значення прибутку і витрат в розвитку підприємництва.
57. Держава як суб'єкт економічних відносин. ЕКОНОМІЧНІ функції держави
58. Необхідність державного регулювання економіки.
59. Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть грошей. Функції грошей.
60. Оборот капіталу. Основний і оборотний капітал.
61. Капітал і праця. Наймана праця.
62. Сутність, форми та системи заробітної плати.
63. Суть і види економічного відтворення.
64. Економічне зростання та економічний розвиток. Типи економічного зростання.
65. Економічне зростання і економічні цикли. Економічні кризи та їх причини.
66. Економічна криза в Україні, її особливості та наслідки.
67. Фази економічного циклу
68. Зайнятість населення та ринок робочої сили.

69. Безробіття: сутність і причини.
70. Типи , форми і рівень безробіття.
71. Соціальний захист безробітних в Україні
72. Економічна система сучасного капіталізму
73. Теорія і практика економічної системи соціалізму. Соціалізм і адміністративно-командна економіка.
74. Необхідність та основні напрямки ринкової трансформації економіки України.
75. Світове господарство: його суть та структура
76. Міжнародний поділ праці і спеціалізація. Міжнародні економічні відносини.
77. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу.
78. Проблеми інтеграції економіки України в світове господарство.
79. Причини виникнення та суть глобальних проблем. Класифікація глобальних проблем.
80. Причини загострення глобальних проблем
81. Екологічна криза та форми її прояву.
82. Проблеми економічної відсталості окремих країн.
83. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.
84. Шляхи розв'язання глобальних проблем.
85. Капітал як економічна категорія. Кругооборот капіталу та його стадії

8. Методи навчання та контролю знань

Методи навчання: лекції з використанням сучасних інформаційних технологій, інтерактивні методи в процесі обговорення питань семінарського заняття (мікрофон, прес-метод, мозкова атака, акваріум і ін.), виконання самостійної роботи в Робочих зошитах з політекономії.

Методи контролю: поточне оцінювання під час семінарських занять, контрольна робота, оцінка за реферат, ІНДЗ, підсумковий контроль.

Враховуючи те, що питома вага оцінки кожного з видів навчальної роботи студента у підсумковій (загальній) оцінці визначається, виходячи із їх вагомості у теоретичній та практичній підготовці фахівця, структури та змісту навчальної дисципліни, кількість балів розподілено так:

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни

1. Навчальний матеріал дисципліни „Політекономія” умовно поділений на два модулі, що охоплюють відповідно шість та дев'ять змістових модулів. Модульний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань та вмінь.

2. Максимальна сума балів, одержаних студентом протягом семестру, дорівнює 100 балів, зокрема, під час проведення модульного контролю можна отримати до 10 балів.

3. Тривалість письмового модульного контролю - одна академічна година.

4. Під час виконання модульного контролю забороняється списувати, обмінюватися інформацією з іншими студентами, використовувати заборонені навчальні засоби. Якщо студент порушує встановлений порядок, то він звільняється від подальшої роботи, а модульна робота оцінюється 0 балів.

5. Якщо студент не з'явився без поважних причин (хвороба, заява, підписана деканом) для проведення модульного контролю, йому виставляється 0 балів.

6. Рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань та умінь студентів з навчальної дисципліни (доповідь на студентській конференції, здобуття призового місця на олімпіадах, виготовлення макетів, підготовка наочних посібників тощо) може надаватись до 10% від загальної кількості умовних балів з навчальної дисципліни.

7. Якщо підсумкова оцінка з навчальної дисципліни за результатами сумарного модульного контролю не задовольняє студента, то він має право на її збільшення, складаючи додатково підсумковий тестовий контроль.

9. Шкала оцінювання знань студентів

Введена кредитно-модульна система організації навчального процесу зі 100-бальною шкалою оцінювання знань студентів.

Система поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль: загальна сума балів - 70

- активність роботи на семінарських заняттях (1 бал × 15 семінарів) - 15 балів;
- виконання і захист робіт в Робочому зошиті з політекономії (10 x 2 – 20 балів)
- виконання модульних (контрольних) робіт (10 балів × 2 роботи) – 20 балів;
- підготовка та вчасний захист реферату - 3 бали;
- виступ на семінарському занятті:
  - а) підготовлений самостійно - 5 балів;
  - б) суто по конспекту - 2 бали;

Заохочувальні бали

- виступ з доповіддю на студентській науковій конференції – 1-10 балів;
- участь у студентських олімпіадах та конкурсах – 1-15 балів.

Підсумковий контроль:

Оцінювання здійснюється за результатами поточного контролю (необхідно набрати не менше 70 балів) та письмового іспиту (максимальна сума балів - 30).

Екзаменаційний білет включає:

10 тестових питань (10×1=10 балів);

2 теоретичних питання – 20 балів;

Загальна оцінка з дисципліни складається з суми балів за результатами поточного контролю та екзамену і трансформується у 4-бальну оцінку:

Рейтинговий показник	Оцінка у національній шкалі		Оцінка ECTS
90-100	Зараховано	відмінно	A (відмінно)
82-89		добре	B (добре)
75-81			C (добре)
67-74		задовільно	D (задовільно)
60-66			E (задовільно)
35-59	Незараховано	незадовільно	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34			F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням

10. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення: опорні конспекти лекцій, нормативні документи, навчально-методичні посібники, підручники, методичні рекомендації, Робочий зошит з політекономії.

Рекомендована література

1. Ажнюк М. О. Основи економічної теорії : навч. посіб. / М. О. Ажнюк, О. С. Передрій. – К. : Знання, 2008. – 368 с.
2. Беляєв О.О., Бебело А.С. Політична економія: Навч.посіб. – К.: Вид-во КНЕУ, 2001.
3. Білецька Л. В. Економічна теорія: Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка : навч. посіб. / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. – 2-ге вид. переробл. та допов. – К. : Центр учб. л-ри, 2009. – 688 с
4. Ватаманюк З. Вступ до економічної теорії. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2008.
5. Дзюбик С.Д., Ривак О.С. Основи економічної теорії. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008.
6. Економічна теорія. Політекономія [Текст] : підручник / [В. М. Тарасевич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича. - К. : Знання, 2012. - 206 с. : табл. - (Вища освіта ХХІ століття).
7. Економічна теорія. Політекономія: підручник / [В. Д. Базилевич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України В. Д. Базилевича ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - 8-ме вид., перероб. і допов. - К. : Знання, 2012. - 702 с.
8. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича – 3-тє вид. – К.: Знання-Прес, 2005.
9. Економічна теорія / За ред. Предборського В. А. – К. : Кондор, 2007.
10. Економічна теорія: Навч.посіб. / під. Ред.. Костюк В.С.// К.: Центр учбової літератури, 2009. – 520с.
11. Кушнір В., Мазієв Г., Рижков В., Сухомлин Л. Основи теорії економіки. Навчальний посібник. – Кондор, 2007.
12. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М. Економічна теорія – політ економічний контекст. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2008.
13. Ніколенко Ю.В. Політекономія. Навч. посіб. ЦУЛ – К., 2004.
14. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / За ред. Г.Н. Климко та ін. – 5-те вид. – К.: Знання-Прес, 2004.
15. Основи економічної теорії : підручник / за заг. ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.
16. Основи економічних теорій: навч. посібник / За ред. Предборського В.А. – К.: Фенікс, 2001.
17. Основи економічної теорії: Підручник. За ред. Предборського В. А. – К.: Кондор, 2002.

18. Основи економічної теорії: Навчальний посібник / За редакцією Зюнькіна А.Г. – К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2007.
19. Петруня Ю.Е., Задоя А.А. Основы экономической теории. Учебное пособие. – К.: Знание, 2008.
20. Предборський В.А., Гарін Б.Б., Кухаренко В.Д. Економічна теорія: Підручник. – Кондор, 2003.
21. Політична економія: Навч. посіб. / Ред. В.О. Рибалкін, В.Г. Бодров. – К: Академвидав, 2004.
22. Старостенко Г.Г. Політична економія: Навч. посіб. – К.: Ун-т „Україна”, 2004.
23. Уразов А.У. Основи економічної теорії. Підручник. – К.: ЦУЛ, 2007.
24. Економічна теорія: історія економіки та економічної думки, політична економія, мікроекономіка, макроекономіка [Текст] : навч. посіб. для самост. підготов. до комплекс. держ. екзамену з екон. теорії / Н. П. Мацелюх [та ін.] ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - 2-ге вид., допов. і переробл. - Чернівці : Прут, 2012. - 549 с.

12. Інформаційні ресурси

1. www.economics.com.ua
2. www.rambler.ru
3. www.meta-ukraine.com.ua
4. www.ucee.com.ua
5. www.cebe.sib.ru